

*Hela Sverige
ska leva!*

www.helasverige.se

INLEDNING

I den här skriften har vi, Hela Sverige ska leva/Värmland, samlat ihop erfarenheter och synpunkter kring nedläggningar av bensinmackar på landsbygden och hur det kan gå till att starta ett samverkande nätverk. Ledstången, som vi har valt att kalla handledningen, kan fungera som ett diskussionsunderlag och även som hjälp om man beslutar sig för att starta ett nätverk.

Ledstången är inte en komplett handledning för hur det ska gå till. Lösningarna kan vara många men har man studerat Ledstången vet man betydligt mer om bakgrunden till ödeläggelsen av mackar på landsbygden, vilka lagar och regler som gäller, vilka företag man kan ha nytta av, arbetsgruppers sammansättning och kontakter vid etablering av ett regionalt nätverk.

Ledstången kan också användas om man vill anordna en studiecirkel i hur det kan gå till att starta en By-mack i byn.

Ju fler nätverk och By-mackar som startas i landet, desto mer komplett kan Ledstången bli.

INNEHÅLL

INLEDNING	Sidan 2
INNEHÅLL	Sidan 3
ENTRÉPLAN/BAKGRUND	Sidan 4 - 9
”VERKSTAN”	Sidan 10 - 18
- Trappsteg 1 Första träffen	Sidan 10
- Trappsteg 2 Bilda arbetsgrupp gör en enkät	Sidan 11
- Trappsteg 3 Förfrågan, offerter och organisationsform	Sidan 13
- Trappsteg 4 Slutförhandling och prissättning	Sidan 17
VARUMÄRKET BY-MACKEN	Sidan 18
MATERIAL OCH INFORMATION	Sidan 19
AVSLUTNINGSDORD	Sidan 20

Hela Sverige ska leva

Runt om i Sverige finns cirka 4 500 lokala utvecklingsgrupper anslutna till Riksorganisationen Hela Sverige ska leva.

De har olika namn, som byalag, samhällsföreningar eller intresseföreningar. Gemensamt är att de arbetar för sin bygds utveckling och bästa.

Hela Sverige ska leva är en ideell förening vars medlemmar är dessa lokala utvecklingsgrupper, samt ett fyrtiotal organisationer som på olika sätt är engagerade i landsbygdsutveckling.

Länsbygderåd finns i alla län, för att ge information, stötta de lokala grupperna, samt driva och samordna gemensamma frågor i länet.

BAKGRUND

Totalt fanns cirka 3700 mackar i landet år 2007. Av dessa ansågs omkring 2 000 stycken vara hotade under de närmaste åren vid Konsumentverkets konferens 2007.

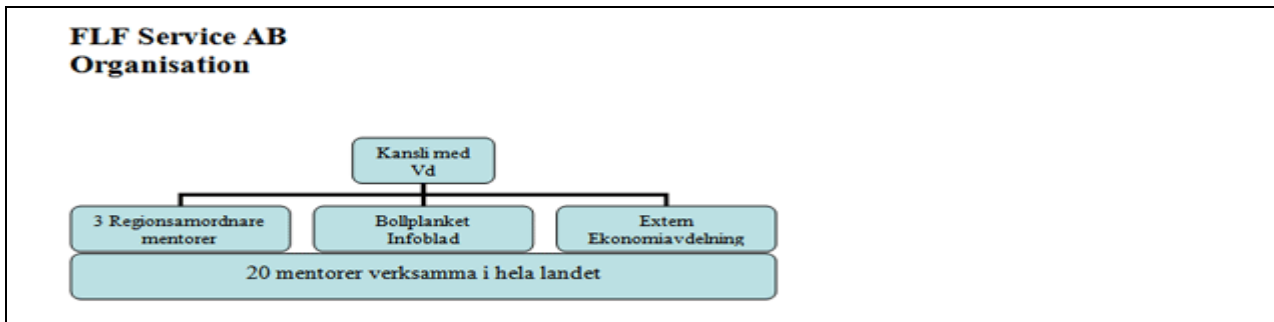
Oljebolagen har hand i hand beslutat att inte driva mackar med mindre försäljning än 1 500 m³/år, vissa sätter gränsen till 2 000 m³. Man vill inte leverera mindre än 9 m³ per ”släpp” som man kallar det, när man fyller cisternen. Eftersom man ”bara tjänar ohyggligt mycket pengar i producentledet” anser man att förtjänsten är dålig i detaljistledet, vilket man understryker genom ständiga priskrig. Detta är bakgrunden till att leveransavtalen med de gamla trogna återförsäljarna sägs upp.

Man vill flytta in de små mackarnas försäljningsvolym till sina stora mackar!

För oss i Värmland, började det hela vid en konferens på Konsumentverket i Karlstad våren 2007. Genom kontakter med Föreningen Landsbygdshandelns Främjande, FLF, som har regionala mentorer, stod det klart att den information som gavs vid det tillfället av Svensk Bensinhandel, var en långsiktig dödsstöt för landsbygden.

FLF, Föreningen Landsbygdshandelns Främjande, är en organisation som arbetar för service på landsbygden med butiken i fokus.

Bakom FLF står: Axfood Närlivs, ICA, KF och SSLF (Sveriges Speceri- och Lanthandlareförbund).
även: www.flf.se

Svensk bensinhandel organiserar och företräder de bensinhandlare som är fria företagare i deras olika roller. www.svenskbensinhandel.se

På olika vägar försökte vi få gehör för konsekvenserna av en omfattande macknedläggelse, men ingen tycktes vilja se så långt som 10 – 15 år framåt i tiden.

Genom vår riksorganisation, Hela Sverige ska leva, kunde vi genomföra två temadagar, "Drivmedelsförsörjning På Landsbygden" 5 – 6 maj 2008 i Kil.

Där deltog representanter för oljebolagen, bensinhandlarna, länsstyrelser, kommuner, fem statliga verk och sist men inte minst representanter från tre departement.

Det framgick alldeles klart att någon övergripande offentlig strategi inte förelåg, förutom oljebolagens strategi att lägga ner 2 000 av landets 3 700 tankställen. Eftersom vi i Länsbygderådet i Värmland hade insett detta redan innan temadagarna, var vi förberedda och erbjöd oss att jobba fram en lösning och vara pilotlän. Vi fick också detta uppdrag.

VAD HÄNDER NÄR MACKEN FÖRSVINNER

Lanhandlaren är och har alltid varit en serviceinriktad person. Han/hon insåg redan för länge sedan att bensin köpte man med fördel samtidigt som man handlade sina dagligvaror. Konceptet var så bra, att oljebolagen flyttade in lanhandelsmodellen till staden, där man nu säljer ett smalt sortiment dagligvaror på macken, men till ganska höga priser.

Vad händer då om macken läggs ner? Den första gången grädden tar slut eller när gräsklipparen saknar bensin blir resan in till storbutiken i centralorten en mycket dyr stressfaktor.

Mer långsiktigt kan det hända att några känner att här i byn finns ingen framtid och flyttar. Ungdomar som ser rationellt på sin framtid i den nya situationen, drar sig för att bosätta sig i byn. Utan ungdomar blir det inga nya barnfamiljer. Föds inga barn, startar diskussionen om skolan, om den nu finns kvar. Finns det ingen skola blir det säkert glesare i den eventuella bussturlistan. Villapriserna sjunker med 10 – 20 procent när butik och skola läggs ner.

Vet politikerna detta och inser vi det själva, vi som bor i byn?

**Vi är då inne i en negativ spiral som sträcker sig 10 till 15 år framåt –
men den startar redan idag, när macken läggs ner!**

I Norge, som hade sin bensinmacksnedläggning för mer än tio år sedan, har man i många orter startat lokala mackar som ovanjordsanläggningar. Bygdens folk har gemensamt satsat i ett lokalt företag som driver macken.

Macken ligger där ofta i anslutning till lanthandeln och kan då övervakas därifrån. En del av överskottet skjuter mackägarna in i lanthandeln för att säkra butikens verksamhet och framtid.

Vi har under arbetets gång, kommit fram till att vi i allt större utsträckning måste skapa lokala strukturer, som vi själva kan påverka och att de kan samverka mellan länen. By-macken är ett sådant exempel. Men det finns fler: Lanthandelns varuförsörjning, Sparbanker som behöver återuppstå och vi kan stödja de lokala försäkringsbolagen som till exempel Länsförsäkringar och Dina Försäkringar.

**Vill vi ha en levande landsbygd måste vi samarbeta!
Då behövs By-macken och liknande lokala strukturer!**

VAD HÄNDER NÄR OLJEBOLAGET FÖRSVINNER FRÅN ORTEN

Det kan se olika ut för mackägarna/lanthandlarna beroende på vem som äger utrustningen till bensinstationen. I en del fall är cisterner, pumpar, kassaregister och betalpelare fastighetsägarens egendom. Men på de flesta ställen äger oljebolagen åtminstone betalpelare, hela eller delar av kassasystemet och skyltar med mera. Det betyder att när oljebolagets leveranser upphör, försvinner också den utrustning de äger.

Macken fungerar då inte längre, eftersom det saknas varumärke, skyltar, betalpelare och kanske till och med kassasystem. En trogen mackägare som sedan många år fått sin service genom oljebolagets försorg och fått betala för det, står där med händerna i sidan, vid väggkanten och funderar vart han ska vända sig.

Volymen en enskild mackägare säljer, är knappast intressant att förhandla med oljebolag om.

Här finns anledning och styrka i att samarbeta med andra och göra en gemensam upphandling.

By-macken en ledstång

Hela Sverige ska leva/Värmland

I Värmland varierade volymerna från 80 – 950 m³/år för de enskilda mackägarna, enligt den enkät som FLF gjort. Sammantaget var volymen hos dem som svarade på vår enkät i Värmland cirka 8 000 m³/år.

Om de fyra mackar som hotas i en kommun försvinner, kan kostnaderna för hemtjänstbilarna öka med cirka 750 000 kronor per år. I en annan kommun försvinner kanske en mack och det kan medföra en fördyring för kommunen på cirka 500 000 kronor per år.

Detta är oftast en överraskning för kommunen.

Vad dessa extra mil betyder för miljön kan man också fundera över!

Genom att skapa förutsättningar för upphandling genom ramavtal kan, förutom drivmedel även utrustningen samordnas.

Det är en fördel för service och reservdelshållning längre fram!

OLJEBOLAGENS ORGANISATION

Historiskt sett har det funnits många bolag som har opererat här i landet. Du minns säkert ESSO, GULF, Nynäs, Shell, Mobil, IC, UNO-X med flera. En omstrukturering har skett under åren och idag finns bara; Shell, OK/Q8, Statoil och Preem som oljebolag, med någon form av egen produktion.

Som återförsäljare med ett större antal stationer finns DIN-X, Q-Star, Tanka, S1 och ett antal lokala bolag.

Två bolag siktar på att försörja landets små mackar med drivmedel. Det är Swea Energi AB och Svenska Oljebolaget AB, bägge med säte i Göteborg.

I Värmland finns SÅIFA Värmland AB, med ett tjugotal stora dieseltankanläggningar runt om i länet med fungerande organisation och ett utbyggt leveransnät. I nästan alla län finns lokala distributörer.

Fristående bensinhandlare är organiserade i Svensk Bensinhandel som är en rådgivande branschorganisation i olika frågor. Svensk Bensinhandel driver också miljösaneringsfrågorna som starkt berör deras medlemmar. För mer information, se www.svenskbensinhandel.se
Oljebolagen har ett samverkansorgan, SPI, Svenska Petroleuminstitutet, som bland annat hanterar standardfrågor och är organ för säkerhetsfrågor. Däremot har man ingenting med de enskilda bolagens operativa verksamhet eller marknadsföring att göra. Se www.spi.se

Vi insåg snabbt att förhandlingar med oljebolagen inte hade någon möjlighet att nå framgång, eftersom man där gjorde allt för att bli av med de små mackarna.

Av den anledningen kontaktade vi SÅIFA Värmland AB, som är en lokal struktur som vi enkelt kunde nå och "se i syna" som vi säger här i Värmland.

Vi slog fast att med kooperativt tänkande och gemensam upphandling får vi samfäll styrka!

LAGAR OCH REGLER

Sedan många år tillbaka finns en miljösaneringslag, som knyter saneringsansvaret till fastighetsägaren. Om anläggningen varit i drift under många år och kanske med olika oljebolag som leverantör, faller hela ansvaret på den nuvarande lanthandlaren/mackägaren. När verksamheten upphör och macken stängs, kräver kommunen att marken ska saneras.

Oljebolagen har gemensamt bildat en miljösaneringsfond som mackägare tidigare kunde ansluta sig till. För mackar/anläggningar som registrerats i fonden fram till 1994, sköter SPIMFAB, Svenska Petroleuminstitutets Miljösaneringsfond AB, saneringen och tar kostnaderna.

För vidare information angående lagar, kostnader och så vidare rekommenderas ett besök på SPIMFAB:s mycket uttömmande och lättförståeliga hemsida, www.spimfab.se

Tyvärr är huvuddelen av de små mackarna inte anslutna till fonden och ägaren står då personligt ansvarig. En miljösanering föregås av en markundersökning, vilket betyder en kostnad på cirka 80 000

kronor. Därefter beslutas saneringsåtgärderna av kommunens miljökontor. Kostnaderna för saneringen kan variera från noll kronor till ett antal miljoner. Kommunen är tillsynsansvarig.

Detta betyder att en försäljning av fastigheten eller en överlåtelse av verksamheten blir ekonomiskt omöjlig. Många driver därför sin rörelse vidare, vid alldeles för hög ålder. Ett möjligt men knappast önskvärt sätt att komma undan saneringskostnaderna, är att försätta företaget i konkurs. Kommunen tvingas då att ta kostnaderna för saneringen.

På olika sätt har bland andra Svensk Bensinhandel agerat för att hitta en lösning. Detta kräver dock **politiska beslut som ännu så länge har lyst med sin frånvaro.**

Pumplagen är en lag som kommit till för att stimulera branschen att erbjuda alternativa bränslen. Kravet att tillhandahålla ett alternativt bränsle, exempelvis etanol eller gas, gäller för de mackar som säljer mer än 1 000 m³ per år. De ska ha sin utrustning klar 1 mars 2009. Det är ingen av de mackar som vi har kontakt med i Värmland som omfattas av denna lag.

Det finns beräkningar som visar på att det kostar en mackägare mellan 200 000 till 400 000 kronor att konvertera till eller investera i ett alternativ till bensin och diesel, till exempel E85. Man kan diskutera varför vi på landsbygden ska diskrimineras vad det gäller tillgång till alternativa bränslen.

Ska inte vi på landsbygden kunna köpa en miljöbil och tanka ett miljöbränsle på våra mackar när lagarna ändras?

NU HAR DU LÄST BAKGRUNDEN!

HÄR NEDAN FÖLJER "VERKSTAN"!

FÖRSTA MÖTET

- Börja med att ta reda på vilka era FLF-mentorer är och vilka som är handläggare av kommersiell service på Länsstyrelsen.
- Kontakta regionpolitiker och de kommuner som är viktiga att ha med i arbetet.
- Finns det lokala drivmedelsleverantörer kan även de kontaktas.
- När dessa personer kontaktats, bjuds de in till en träff tillsammans med representanter för utvecklingsgrupper, där ni stämmer av hur arbetet ska ske med att starta ett By-mack-nätverk och vilka ekonomiska villkor som gäller för insatsen från länsbygderådet.

Plats för egna noteringar.

Vilka har bjudits in till träffen, datum, resultat och så vidare. Om du vidarebefordrar dina erfarenheter till Hela Sverige ska leva kan Ledstången bli ett levande dokument som ständigt förbättras. (Skicka synpunkter till karwe@telia.com)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BILDA ARBETSGRUPP OCH GÖR EN ENKÄT

- Samla ihop och sammanställ adressuppgifterna som krävs för att för att kunna bjuda in mackägare/lanthandlare och övriga intresserade för bildande av en arbetsgrupp.
- Bjud sedan in mackägare/lanthandlare och övriga engagerade till en träff där ni diskuterar hur samverkan kan se ut. Utse en arbetsgrupp med en sammankallande vid träffen.
- Gör en enkät där ni kan få svar på vilken teknisk utrustning som finns på mackarna och dess ägandeförhållanden, försäljningsvolym, besiktningintervaller på cisterner med mera. Dela eller skicka ut enkäten, gärna via e- post.
- Gör en sammanställning av enkätsvaren, det kan göras av till exempel FLF-mentorn. Informera kommunerna om resultatet av enkäten. Kommunerna är intresserade eftersom de har ett varuförsörjningsansvar och kostnaderna kan öka till exempel för hemtjänstbilarna.
- Samverka gärna med FLF-mentorerna. De är en viktig part i arbetet, inte minst när det gäller att ta fram underlag för enkäter och sammanställningar.

Så här gjorde vi i Värmland

Genom den goda kontakten med FLF-mentorerna i Värmland kunde vi komma igång omedelbart. Där fanns redan ett register över alla mackar med ägare/arrendatorer, adresser och vissa grunddata.

Vi kallade till ett möte i slutet av maj där alla mackägare ställde upp liksom kommun- och länsstyrelserepresentanter. Vid det mötet bildade vi en arbetsgrupp med uppgift att utvärdera enkäten som skulle skickas ut och besvaras.

Arbetsgruppen bestod av:

- *En representant för FLF*
- *Länsstyrelsens handläggare av kommersiell service*
- *En representant för Företagarna*
- *Två representanter för kommunerna*
- *En representant för ett byalag*
- *Två representanter för mackarna*
- *En representant för Länsbygderådet*

*I Norge var närboende bönder mycket lojala och tankade sina traktorer på byns mack!
Kan man få med LRF är det alltså stor en fördel!*

By-macken en ledstång

Hela Sverige ska leva/Värmland

Arbetsgruppen har haft fem möten inklusive ett beslutsmöte och ett möte för att bilda en ideell förening, By-macken Värmland, som bildades den 28 oktober 2008.

Det vi ville ha ut av enkäten var svar på vilken teknisk utrustning som fanns på macken, dess ägandeförhållanden, försäljningsvolym, besiktningintervall på cisterner med mera. Genom att sammanställa dessa data fick vi en god överblick av situationen ute i länet. Enkäten gav också uppgift om leveransavtal med mera. Den kan utformas på olika sätt men vi ansåg att tidsfaktorn var avgörande och enkäten fyllde de krav vi ställde.

Enkätmall se sidan 19. Material och information.

Plats för egna noteringar.

Hur gick sammanställningen av adresser till, resultatet av mötet, vilka ingick i arbetsgruppen, hur såg enkäten ut, hur många svarade, vem sammanställde svaren och så vidare.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

FÖRFRÅGAN, OFFERTER OCH ORGANISATIONSFORM

- Skicka ut fråga till mackägarna hur de kan tänka sig sin framtida utrustning - enkät. Sänd även med en intresseanmälan där ni ställer frågan om de vill delta i ett samarbete.
- Därefter: Begär in offerter på drivmedel, kortpelare, kortinlösenssystem och ovanjordsanläggning från olika leverantörer. Sammanställ offerterna och diskutera resultatet av sammanställningen i arbetsgruppen. Se lista över leverantörer sidan 15-16.
- Kalla mackägarna till ett möte där ni beslutar om ett eventuellt samarbete och bestämmer vilka leverantörer ni ska välja. Vid mötet kan Länsstyrelsen informera om möjligheterna till investeringsstöd.
- Bilda en organisation som i framtiden av egen kraft kan förhandla fram ramavtal med oljebolag och liknande. Mer information om bildande av ideell förening, ekonomisk förening eller företag på sidan 19.

Plats för egna noteringar.

Hur såg förfrågan ut, vilka leverantörer begärdes offerter in från, vilken organisationsform beslutade man sig för.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

OVANJORDSANLÄGGNING

I vissa lägen kan det vara klokt att låta oljebolaget miljösanera fastigheten och bygga en ny ovanjordsanläggning. Det finns anvisningar för detta och ett gott råd är att börja hos kommunens byggnadsnämnd, som tillsammans med Räddningstjänsten är nyttiga kontakter.

Information och vilka föreskrifter som gäller finns på:

Räddningsverkets hemsida, www.srv.se

SPIMFAB:s hemsida, www.spimfab.se

Malte FuelTec:s hemsida angående cisternanläggningar, www.malte.se

Norge: Helgeland / Sörlandet

Några avgörande saker att tänka på vid planering av ovanjordsanläggning:

- In- och utfart för kunder och tankbilar
- Minsta avstånd till närmaste byggnad är normalt 12 meter
- Krav på oljeavskiljning
- Automatiseringsgrad
- Dimensionering av tankstorlek av respektive produktvolym (det finns möjlighet att få fram bilbeståndet på orten från Vägverket). Därav kan man bedöma snittförsäljningen, om inte tidigare volymer finns tillgängliga.

Så här gjorde vi i Värmland

Med enkäten som grund kunde vi ställa förfrågningar på drivmedel, betalpelare, kortinlösen och ovanjordsanläggningar. Det visade sig att oljebolagens betalpelare var direkt knutna till bolagens centraldatorer som i sin tur hanterade transaktionerna mellan kundkonto och betalningsmottagare. I ett icke bolagsanslutet system, krävs därför en intelligent betalpelare och ett certifierat företag som sköter transaktionen, och som även tar betalt för denna tjänst.

Leverantörsurvalet vi gjorde, baserade sig på telefonkontakter och personliga träffar. Det finns ett antal leverantörer inom de olika produktområdena.

Kan vi hitta former för samverkan mellan våra läns organisationer, borde vi på sikt också kunna göra gemensamma upphandlingar och egna betalkort som är gångbara över hela landet.

Återförsäljare av drivmedel

Namn	Ort	Kommentarer från oss i Värmland
Swea Energi AB	Göteborg	Diesel, pellets och bensin
Svenska Oljebolaget	Göteborg	Eget märke GULF
Q-star	Norrköping	Kan leverera men vill helst driva macken själva.
ST1		Driver egna mackar
Tanka		I huvudsak Volvoåterförsäljare

Det finns lokala distributörer i nästan varje län.

I Värmland hittade vi snabbt SÅIFA Värmland AB. Motsvarigheter vi känner till finns i Dalarna, Gävleborg, Jämtland, Västra Götaland, Skaraborg, Sjuhärad, Kronoberg och Västernorrland.

Betalpelare och cisternanläggningar

Namn	Ort	Kommentarer från oss i Värmland
Autotank AB	Stockholm	Förhållandevis dyra
Malte FuelTec AB	Halmstad	Vi valde Malte för ett flexibelt system, klar redogörelse och bra priser.
Wikers Plåt AB	Filipstad	Enkla prisvärda produkter
PR-Slamsugning AB	Skara	Enkla prisvärda produkter
Betalpelare, service NPS Service AB	Göteborg	Säkert ett bra, men dyrt val. Har landsomfattande system.

SLUTFÖRHANDLING OCH PRISSÄTTNING

- Slutförhandla med den drivmedelsleverantör ni har valt ut och övriga leverantörer angående kringutrustning. Resultatet av förhandlingarna ska mynna ut i tidsbundna leveransavtal.

Så här gjorde vi i Värmland

När det gäller priser är branschen inne i en ständig priskarusell, - ena dagen upp och andra ner. Vid slutförhandlingen med SÅIFA kom vi överens om att basera priset på ett genomsnitt av förra veckan, så kallat släpande pris. Detta pris fastställs varje måndag.

Den enskilda mackens pris utgår från priset vid leveransdag. Det betyder att samma pris gäller för leverans under hela veckan. Vid prissänkning medför det att By-macken ligger efter med sin sänkning. Vid prisuppgång kommer priset att ligga kvar på den lägre nivån. I ett längre perspektiv jämnar detta dock ut sig.

Vi kom också överens om att inköpspriset skulle vara solidariskt lika, det vill säga transportkostnaden fördelades jämt över länet och att varje mack sätter sitt eget pris.

Genom att det blir fler mellanhänder kommer drivmedelspriset alltid att ligga något över marknaden i övrigt.

Programförklaring om den prissättning som BY-mackarna ska följa. Se sidan 20.

Plats för egna noteringar.

Vilka leverantörer blev det och varför, Tankegångar kring prissättning och så vidare.

.....

.....

.....

.....

.....

VARUMÄRKET BY- MACKEN

Det stod tidigt klart att ett gemensamt varumärke som knöt samman mackarna i någon form på landsbygden kändes nödvändigt. Logotypen borde vara helt avvikande från oljebolagens.

I projektet skapades By-mackens logotyp och föreningen har sökt varumärkesskydd för kollektiv användning. Det finns alltså en koppling mellan användning av varumärket By-macken och hur det ska efterlevas. Nyttjandet är kostnadsfritt. Bestämmelserna är skrivna så att en samverkande förening i andra län eller Länsbygderåden har tillsynen.

Kollektivbestämmelser för användandet av varumärket By-macken se sidan 19, Material och information.

REKLAMMATERIAL

Det finns original till dekaler för pumpar, skyltar, banderoller och bakluckestreamers. En konkurrenskraftig leverantör kan tillhandahålla den typen av gemensamma reklammaterial.

se sidan 19, Material och information.

HEMSIDAN

På domänerna www.bymacken.nu och www.bymacken.org planeras en enkel hemsida För att knyta samman Hela Sverige ska leva och By-macken planerar Riksorganisationen Hela Sverige ska leva att ta ansvaret och kostnaderna för hemsidan. Som motprestation används Hela Sverige ska levas logotyp på bakluckestreamers och banderoller för By-macken.

Material och information	Adress
Enkätmall	Kontakta FLF-mentor i länet
Intresseanmälan exempel	karwe@telia.com
Förfrågningsmallar	karwe@telia.com
Stadgeförslag	karwe@telia.com
Kollektivbestämmelser för användande av varumärket By-macken	karwe@telia.com
Förslag på leveransavtal	karwe@telia.com
Information om prissättning	karwe@telia.com
Reklammaterial – dekaler, banderoller, skyltar	Motex AB, Lars Moberg, tel. 0573-638110 Mobil 070-6061752
Kooperativ, ekonomisk förening, ideell förening	www.coompanion.coop
Starta och driva förening	www.sv.se www.abf.se
Företagarguiden - NUTEK	www.nutek.se
Bolagsverket	www.bolagsverket.se/vill_du/starta_foretag/
Starta företag	www.starta-eget.se/
Almi	www.almi.se
För småföretagare	www.bolagsbolaget.se
Skatteverket	www.skatteverket.se

Plats för egna kontakter.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

AVSLUTANDE ORD

Att macken och lanthandeln finns kvar är viktigt för oss alla i byn!

Det är på oss det hänger – tänker vi efter och är lojala har de en möjlighet att finnas kvar!

Vi kanske inte tjänar så mycket som vi inbillar oss på att handla i centralorten.

Svaret på den frågan och en hel del andra tips, kan bygden få genom att diskutera hur framtiden kan se ut UTAN mack och lanthandel!

”Bo smart – ekonomiskt – på landsbygden” är ett förslag på hur man kan se saken i ett bredare perspektiv. Hela Sverige ska leva har tillsammans med ABF och Studieförbundet Vuxenskolan tagit fram ett material som kan hanteras både som studiecirkel, diskussionskväll och föredrag. Den kom till när vi tänkte efter hur vi använder vår tid och våra pengar!

Lycka till med arbetet för mackarna i din bygd!

Owe Nordling

Hela Sverige ska leva/Värmland

www.helasverige.se/varmland

Text: Owe Nordling, Länsbygderådet i Värmland,

Redigering och layout: Anders "Pidder" Pedersén och Claes Becklin Studieförbundet Vuxenskolan

Foto: Owe Nordling, Länsbygderådet i Värmland, Claes Becklin Studieförbundet Vuxenskolan